تهیه شده از: فروشگاه تخصصی منابع آزمونهای استخدامی "بژیک" (www.bzhik.ir)

خلاصه کتاب روشها و فنون تدریس

دکتر منوچهر وکیلیان / ناشر:پیام نور

فصل اول: تدریس و یادگیری

تعریف یادگیری

✓ مفهوم جامع یادگیری: یادگیری فرایندی است که در آن تغییرات نسبتاً پایدار در «رفتار» یا «توانایی بالقوه» فرد ایجاد می‌شود که حاصل تجربه است.

نکته مهم این است که هر تغییری یادگیری نیست (مثل تغییرات ناشی از رشد، خستگی یا مصرف دارو). یادگیری باید حاصل تمرین و تجربه باشد و در طول زمان باقی بماند.

✓ تفاوت دیدگاه‌ها در تعریف یادگیری:

رفتارگرایان (مانند واتسون) یادگیری را صرفاً تغییر در رفتار قابل مشاهده می‌دانند. اما شناخت‌گرایان (مانند هیلگارد و مارکویز) معتقدند یادگیری تغییری در ساختار ذهنی و توانایی‌های درونی است که ممکن است بلافاصله در رفتار ظاهر نشود (یادگیری پنهان).

تعریف تدریس

✓ تدریس به عنوان هم‌ورزی (Interaction): تدریس عبارت است از تعامل یا کنش متقابل بین معلم و شاگرد و محتوا در یک محیط آموزشی.

این تعریف بر فعال بودن هر دو طرف (معلم و شاگرد) تأکید دارد. اگر معلم فقط متکلم‌وحده باشد و تعاملی رخ ندهد، تدریس واقعی صورت نگرفته است.

✓ تدریس به عنوان فراهم‌سازی موقعیت: تدریس یعنی طراحی و سازماندهی محیط و فعالیت‌هایی که یادگیری را تسهیل کند.

Bzhik
www.bzhik.ir

در این دیدگاه، معلم انتقال‌دهنده صرف دانش نیست، بلکه راهنما و تسهیلگری است که شرایط را برای تغییر رفتار و ذهنیت شاگرد آماده می‌کند.

ارتباط بین یادگیری و تدریس

✓ استقلال و وابستگی مفاهیم: یادگیری می‌تواند بدون تدریس (به صورت تجربی یا خودآموخته) اتفاق بیفتد، اما تدریس بدون یادگیری بی‌معناست.

هدف نهایی تمام فعالیت‌های تدریس، وقوع یادگیری در شاگرد است. اگر تدریس انجام شود اما یادگیری رخ ندهد، فرایند آموزش ناقص مانده است. تدریس وسیله است و یادگیری هدف.

مدل عمومی تدریس

✓ مرحله اول: هدف‌های تدریس (رفتاری): معلم باید پیش از شروع، دقیقاً بداند که شاگردان در پایان درس باید به چه توانایی‌هایی برسند. این اهداف باید مشخص، قابل اندازه‌گیری و عینی باشند.

✓ مرحله دوم: رفتار ورودی (سنجش آغازین): بررسی اینکه آیا شاگردان پیش‌نیازهای لازم برای یادگیری درس جدید را دارند یا خیر. اگر پایه ضعیف باشد، تدریس درس جدید بی‌فایده است.

✓ مرحله سوم: شیوه‌های تدریس: انتخاب روش مناسب (سخنرانی، پرسش و پاسخ، آزمایش و...) بر اساس هدف درس و ویژگی‌های شاگردان.

✓ مرحله چهارم: ارزشیابی (سنجش عملکرد): بررسی اینکه آیا اهداف محقق شده‌اند؟ نتایج این مرحله به عنوان «بازخورد» برای اصلاح مراحل قبلی استفاده می‌شود.

نظریه‌های یادگیری و کاربرد آن‌ها در تدریس

۱. نظریه ثرندایک (کوشش و خطا)

✓ ماهیت یادگیری: یادگیری حاصل پیوند بین محرک و پاسخ در اثر آزمایش و خطاهای مکرر است.

وقتی فرد با موقعیت جدیدی روبرو می‌شود، رفتارهای مختلفی بروز می‌دهد. رفتارهایی که نتیجه مطلوب دارند، تقویت و تثبیت می‌شوند و رفتارهای ناموفق حذف می‌گردند.

Bzhik
www.bzhik.ir

✓ **قوانین اصلی ثرندایک:**

قانون اثر: اگر عملی منجر به خوشنودی و رضایت شود، احتمال تکرار آن افزایش می‌یابد (پاداش). و اگر منجر به ناراحتی شود، تکرار آن کاهش می‌یابد (تنبیه).

قانون آمادگی: یادگیری زمانی مؤثر است که فرد از نظر جسمی و ذهنی آماده باشد. تحمیل آموزش به فرد ناآماده موجب دلسردی می‌شود.

قانون تمرین: تکرار یک عمل باعث تقویت پیوند یادگیری می‌شود (کار نیکو کردن از پر کردن است).

۲. نظریه گشتالت (بینش و بصیرت)

✓ کلی‌نگری: برخلاف رفتارگرایان که رفتار را به اجزا خرد می‌کنند، گشتالتی‌ها معتقدند «کل، چیزی فراتر از مجموع اجزاست».

یادگیری زمانی رخ می‌دهد که فرد ساختار کلی مسئله را درک کند و رابطه منطقی بین اجزا را کشف نماید.

✓ یادگیری بینشی: یادگیری ناگهانی و مبتنی بر فهم است. فرد پس از مدتی تفکر، ناگهان راه‌حل را پیدا می‌کند (مانند گفتن "آها! یافتم").

این نوع یادگیری پایدارتر است و قابل تعمیم به موقعیت‌های جدید می‌باشد. معلم باید به جای ارائه راه‌حل‌های جزئی، به شاگردان کمک کند تا ساختار کلی درس را درک کنند.

۳. نظریه یادگیری اکتشافی (برونر)

✓ تأکید بر فرایند: در این نظریه، "چگونه یاد گرفتن" مهم‌تر از "چه چیزی یاد گرفتن" است.

شاگرد باید خودش با راهنمایی معلم، اصول و مفاهیم را کشف کند. این کار باعث می‌شود دانش‌آموز متفکر و خلاق بار بیاید.

✓ ساختاردهی دانش: محتوا باید متناسب با سطح رشد ذهنی کودک ارائه شود. برونر معتقد است هر موضوعی را می‌توان با روش صحیح به هر کودکی آموزش داد.

Bzhik
www.bzhik.ir